

SVĖDASŲ VARPAS

2022 m. vasario mėn.

Nr. 2 (68)

Leidžiamas nuo 2016 m. liepos 1 d.

LIETUVOS LAISVĖS ŠVENTĖ—VASARIO 16-OJI

Vasario šešioliktoji – iškiliausia data mūsų šalies kelyje. Kiekvieno iš mūsų kasdien nuveiktas prasmingas darbas tvirtina valstybės pamatus. Tik būdami vieningi ir nuoširdūs išliksime stiprūs ir kursime Lietuvą, kuria didžiuosis ateities kartos. Mieli svėdasiškiai, linkime, kad valstybės atkūrimo diena įkvėptų Jus naujiems ir svarbiems darbams. Branginkime laisvę ir vieni kitus.

„Svėdasų varpas“ redakcija

Anykščiuose – diskusija apie politikų ir visuomenės nesutarimus

Laidoje dalyvavo (iš kairės): Anykščių rajono meras Sigutis Obelevičius, Seimo narys Tomas Tomilinas, Anykščių rajono savivaldybės tarybos narė Irma Smalskienė, laidos vedėjas apžvalgininkas Vytautas Bruveris, „Anykštos“ žurnalistas Vidmantas Šmigelskas ir Svėdasų seniūnas Saulius Rasalas

Šių metų Sausio 13-osios minėjimas Vilniuje į atmintį įsirėžė ne vienam. Ar mitinguotojai tikrai pasirinko tinkamą dieną išreikšti nepasitenkinimui politikais? Kodėl nepavyksta nuraminti susiskaldžiusios visuomenės ir ar visos linijos jau yra peržengtos?

Diskusiją šiais klausimais, vykusią Anykščiuose, laidoje „Kaip pas žmones“ 2022 01 19 rodė per Delfi TV. Transliaciją stebėjo daugiau kaip 15 000 žiūrovų. Laidoje vieningai sutarta, kad protesto forma, vieta ir laikas pasirenka neteisingai ir prieštarauja lietuviškai kultūrai.

„Svėdasų varpo“ inf.

Svėdasų Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje paminėtas kanklių meistro jubiliejus

Sausio 16-oji Svėdasų Šv. Arkangelo Mykolo parapijos bažnyčioje buvo neeilinis šventadienis, įprasminamas vienu iškiliu svėdasiškio jubiliejumi. Po Šv. Mišių čia įvyko svėdasiškio žymaus kanklių meistro **Juozo Lašo** (1912–2005) 110-ųjų gimimo metinių minėjimas su išpūdingu koncertu. Melodija keitė melodiją, po bažnyčios skliautais skambėjo valsai, polkos, romansai ir kitokie kūriniai. O renginio sumanytoja ir vedėja, uteniškė kanklininkė, liaudies instrumentų ansamblio „UT“ vadovė Loreta Liaugaudė pertraukų tarp muzikinių kūrinių metu vis pasakojo apie garsųjį kanklių meistrą, kurio kūrybiniai žingsniai tampriai susiję su Svėdasų bažnyčia. Talentingas jaunuolis Juozas Lašas

apie 1932 m. pas Svėdasų parapijos kleboną Joną Kraniauską pirmą kartą pamatė iš Krekenavos (Panevėžio r.) parsivežtas garsaus meistro Stasio Rudžio (1880–1940) pagamintas kankles.

Įdėmiai apžiūrėjęs instrumentą, kai ką pabraižęs, namuose Juozas pabandė sumeistraiuti pirmąsias savo kankles. O jau 1934 metais Užpaliuose Žemės ūkio rūmų organizuotoje parodoje už kankles jų meistras Juozas Lašas buvo apdovanotas. 1936 metais Svėdasų bažnyčios vargonininkui Petruui Vinkšneliui subūrus „Pavasarininkų“ draugijos kanklių orkestrėlį, čia jau grojama Juozo Lašo kanklėmis. Dviejų kūrybingų svėdasiškių prasmingo bendravimo dėka šiame Aukštaitijos krašte atsirado ansamblinio kankliavimo tradicija, suaktyvėjo tautinis pakilimas, o kanklės tapo tautiškumo simboliu: kankliuojai – vadinasi, myli savo Tėvynę...

Nukelta į 3 p.

Svėdasų seniūnijos raidos vizija 2022–2052 metams

Siekiant, kad gerėtų Svėdasų seniūnijos, Vaižganto krašto gyventojų materialinė ir dvasinė būsena, kad jaunimas nenorėtų išvykti kitur, o svėdasiečiai, gyvenantys kituose miestuose ar valstybėse, galėtų didžiuotis savo gimtine; seniūnijai, padedant Anykščių rajono Savivaldybei, tikslinga atlikti daug įvairių darbų, turėti ateities viziją.

1. Svėdasų miestelio visos teritorijos sutvarkymas:

1.1. Išsiaiškinti Alaušo ežero išvalymo galimybes pagal Aplinkos ministro 2001 m. gruodžio mėn. 6 d. įsakymą Nr. 582; sutvarkyti pakrantes.

1.2. Paruošti ir įgyvendinti Svėdasų miestelio poilsio bei lankytinų vietų apželdinimo projektą.

1.3. Prie „Beragio“ ežero įkurti kultūros ir poilsio parką, valčių priplauką, pliažą, vaikų žaidimo aikšteles, vietas sportui, pasivaikščiojimo takus.

1.4. Švenčių progomis, bendruomenės nuožiūra, organizuotinumatyti miestelio vietų tinkamą šventinį paruošimą.

1.5. Padėti atkurti ir įveiklinti buvusį, sugriautą Juodviršio, dvarą, kuris suteiktų Svėdasams didesnę kultūrinę reikšmę.

1.6. „Alaušo“ ežero pakrantėje įrengti pasivaikščiojimo taką.

1.7. Svėdasų seniūnijoje išasfaltuoti visus žvyrkelius.

1.8. Rekonstruoti Anykščiai–Rokiškis, Utena–Kupiškis sankryžą, padarant ją žiedine.

1.9. Iširti „Jaros“ ežero vertybes ir įvertinti jų panaudojimo galimybes.

1.10. Spręsti dėl Vikonių buvusios plytinės teritorijos panaudojimo gamybos tikslams.

2. Pastatų ir teritorijų priežiūra:

2.1. Modernizuoti visą Kultūros centro ir seniūnijos pastatą.

2.2. Paruošti Malaišių gatvinio kaimo išsaugojimo projektą ir jį įgyvendinti.

2.3. Išspręsti buvusių kolūkinių pastatų panaudojimo ar nugriovimo galimybes ir aplinkos sutvarkymą Vaitkūnuose bei kituose kaimuose.

2.4. Organizuoti asbestinio šiferio iš gyventojų centralizuotą surinkimą ir išvežimą.

3. Komunalinio ūkio problemos:

3.1. Juridiškai įteisinti praplėstų Svėdasų kapinių teritoriją.

3.2. Sutvarkyti kapinių ir jų teritorijos aplinką: išasfaltuoti įvažiavimo į kapines kelią; įrengti atliekoms skirtą aikštelę; pašalinti menkaverčius medžius ir krūmus.

3.3. Išanalizuoti komercinių kapinių įsteigimo galimybes; parinkti vietą kolubariumui.

3.4. Svėdasų katilinės modernizavimas ir šilumos trasų optimizavimas.

3.5. Užtikrinti Kunigiškių I kaimo vandens tinklų perdavimą UAB „Anykščių vandenys“.

3.6. Rekonstruoti Svėdasuose J. Tumo-Vaižganto gatvę, pilnai įrengiant šaligatvius, pėsčiųjų perėjas, lietaus nuotekas.

4. Gyventojų darbo problemos:

4.1. Efektyviai panaudoti skiriamą valstybės paramą darbo vietų steigimui ar išsaugojimui.

4.2. Išanalizuoti žemės ūkio ir miško produktų perdirbimo gamybinių įmonių įsteigimo galimybes.

4.3. Gerinti infrastruktūrą verslui (elektros energijos tiekimas, sparčiojo interneto plėtra ir kt.)

5. Gyvenimo sąlygų gerinimas ir sveikatos priežiūros tobulinimas:

5.1. Numatyti galimybes projektuoti naują gyvenamųjų namų kvartalą.

5.2. Optimizuoti susisiekimą tarp gretimų miestelių ir kaimų vietovių.

5.3. Pagerinti sveikatos priežiūros ir reabilitacijos klausimų sprendimą (aprūpinimas medikamentais, senelių globa, senelių namų įrengimas).

5.4. Paruošti rekomendacijas aplinkos taršos mažinimui kiaulių fermoje.

6. Švietimo ir sporto problema:

6.1. Įsteigti Sporto centro, Meno mokyklų padalinius Svėdasų J. Tumo-Vaižganto gimnazijoje.

6.2. Organizuoti jaunimo sporto ir poilsio stovyklas.

6.3. Gimnazijos teritorijos sutvarkymas, pritaikymas sportui bei kultūriniam renginiams.

7. Istorinio ir kultūrinio paveldo paminklai:

7.1. Paminklo Svėdasų krašto partizanams vizijos parinkimas, suprojektavimas ir pastatymas.

7.3. Paminklo pastatymas nykstančiam Malaišių kaimui.

7.2. Paminklą partizanams turi pastatyti visa seniūnija.

7.4. Organizuoti visų esamų ir būsimų paminklų tinkamą priežiūrą.

7.5. Įamžinti Radvilų–Svėdasų steigėjų atminimą.

7.6. Suregistruoti visus ir įamžinti sunykusius Svėdasų seniūnijos krašto kaimus.

8. Švenčių ir kitų reikšmingų datų iškilmingas paminėjimas:

8.1. Inicijuoti ir palaikyti tradicinių „Vaižgantinių“, „Sveiki kaimynėliai“ bei kitų švenčių, koncertų, festivalių, kultūrinių renginių, minėjimų organizavimą.

8.2. Paminėjimas aktyvių svėdasiečių, nusipelnusių Svėdasams jubiliejinių gimtadienių bei kitoms progomis. Užuojautų pareiškimas liūdesio momentais.

8.3. Įtraukti į veiklas Svėdasuose Radvilų paveldą propaguojančius asmenis.

9. Informacija Svėdasuose ir apie Svėdasus:

9.1. Ir toliau reguliariai leisti laikraštį „Svėdasų varpas“.

9.2. Spausdinti straipsnius apie žymius Svėdasų krašto žmones bei krašto įvykius.

9.3. Populiarinti Radvilų giminės indėlį į Svėdasų krašto istoriją.

9.4. Rinkti, skaitmeninti, viešinti Svėdasus populiariančią informaciją.

9.5. Sudaryti ir išleisti knygos „Svėdasai“ antrąjį tomą.

10. Svėdasai – Lietuvos mažoji kultūros sostinė:

10.1. Rūpintis organizacinėmis, finansinėmis, techninėmis ir kt. priemonėmis, paruošiant Svėdasus tapti Lietuvos mažąją kultūros sostine.

*Miškų inžinierius Saulius Rasalas
Doc. dr. Gvidas Kazlauskas
Ekonomistas Stasys Gavenavičius
Inžinierius Vitas Rimkus*

Svėdasų Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje paminėtas kanklių meistro jubiliejus

Atkelta iš 1 p.

Tad labai simboliška, kad minėjimo metu bažnyčią puošė šių iškilių žmonių portretai, kuriuos nutapė iš Zarasų krašto – Dusetų – kilęs ir Anykščiuose produktyviai kūręs dailininkas Alvydas Latėnas (1960–2021)... Iš viso iš Svėdasų krašto po platųjį pasaulį pasklido apie 900 Juozo Lašo pagamintų kanklių, kurias puošė lietuviški ornamentai, tautinė simbolika. Daug šio meistro rankomis pagamintų, išpuoselėtų kanklių pasiekė ir užsienio šalis: JAV, Angliją, Australiją, Kanadą ir kt. 2002 metais šalies Prezidentas Valdas Adamkus Juozą Lašą apdovanojo Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino I laipsnio medaliu.

Minėjimo metu prisiminimais apie susitikimus, pabendravimus su kanklių meistrų J. Lašu dalijosi svėdasiškis muziejininkas, kraštotyrininkas Raimondas Guobis, artimas giminaitis Ričardas Lašas, o kanklių meistro dukra Milda

Utenos liaudies instrumentų ansamblis „UT“. Vadovė Loreta Liaugaudė – antroje eilėje trečia iš kairės. V. Bagdono nuotrauka

Lašaitė dėkojo už tokį gražų tėvelio atminimo pagerbimą...

Svėdasų bažnyčia buvo pirmoji vieta, kur visuomenei pristatytas kanklių meistro Juozo Lašo penkių paminėjimų koncertų ciklas. Turės progos tokia minėjime-koncerte dalyvauti ir uteniš-

kiai, nes J. Lašas buvo pagaminęs kankles Utenos našlaičių namams, o bibliotekininkas Henrikas Raštikis Šaulių namuose buvo subūręs garsų kanklių ansamblį, kankliavusį Juozo Lašo sumeistrautais instrumentais. Beje, jau ne vieną dešimtmetį šio meistro kanklėmis groja ir užpalėnų kanklių ansamblis „Pasagėlė“. Svėdasiškis kanklių meistras bus prisimintas ir Rokiškio dvare, kur būsiamasis Svėdasų bažnyčios vargonininkas Petras Vinkšnelis mokėsi čeko Rudolfo Lymano vargonininkų ir giedojimo mokykloje, o Juozas Lašas pagamino kankles Rokiškio gimnazijai. Renginys vyks ir Rokiškio r. Salų miestelyje, kur vaikystėje J. Lašas lankė pradžios mokyklą. Koncertų ciklas bus užbaigtas Kaune, kur Lietuvos kanklininkų draugijos užsakymu svėdasiškis gamino instrumentus Kaune veikusiems Kanklių ir skudučių muzikos kursams.

Vytautas Bagdonas

Audra apgadino Malaišių jubiliejui skirtą medžio skulptūrą

Sausio 14-ąją šalyje siautusi audra daug kur pridare nuostolių. Nuo stipraus, tiesiog uraganinio vėjo gūsių, gerokai nukentėjo ir pakeliui link lietuvių literatūros klasiko, visuomenės veikėjo kanauninko Juozo Tumo-Vaižganto gimtojo Malaišių kaimo (Svėdasų seniūnija) esanti medžio skulptūra. Vėjas nuplėšė nuo masyvios ažuolinės skulptūros stambiais vinimis pritvirtintą nemažai svorio turinčią medinę lentą su užrašu „Malaišiams – 750“ ir nubloškė šalia ant žemės. Svėdasų seniūno Sauliaus Rasalo rūpesčiu ji atvežta ir saugiai padėta viename iš restauratorių belaukiančių senųjų Malaišių pastatų.

Šis meninis akcentas kryžkelėje prie kelio, vedančio Malaišių link, ir krašto kelio Kraštai-Vaitkūnai, atsirado 2005 metų rudenį, kai buvo minimas 750-asis Malaišių jubiliejus. Tokią dovaną Vaižganto gimtajam kraštui sumanė pakilti dr., doc. Juozas Lapienis, o sumanyimą įgyvendino kūrybingas aukštaitis, iš Tauragnų kilęs tautodailininkas, gamtos mokslų daktaras doc. Romualdas Šimkūnas.

Malaišiai – labai sena vietovė, kurioje gyveno baltų gentis – sėliai. Pirmą

V. Bagdono nuotrauka

kartą rašytiniuose šaltiniuose Malaišių vardas paminėtas 1255 metų spalio mėnesį, kai Lietuvos karalius Mindaugas pasirašė dokumentą, kuriuo kai kurios Sėlių krašto vietovės buvo perduotos valdyti Livonijos ordinui. Vokietijos archyvuose saugomose *Livonijos aktų knygoje (Livonische Urkundenbuch)* 1255, 1261 ir 1392 metų dokumentuose galima užtikti Malaišių

pavadinimą lotynų kalba (Malesine, Mallaisen, Maleyzine, Malesyne).

Šių metų liepos 3 dieną sukaks 765 metai, kaip 1257-aisiais Romos Popiežius Aleksandras IV savo bule patvirtino Karaliaus Mindaugo 1255 m. spalį pasirašytą Sėlių žemės kai kurių vietovių, tarp jų ir Malaišių, perdavimo valdyti aktą.

Taigi, šešiolika metų medžio skulptūra, įprasminusi Malaišių 750-ąjį jubiliejų, pasitikdavo ir išlydėdavo Vaižganto Tėviškę lankančius ekskursantus ir pavienius turistus, šio klasiko kūrybos gerbėjus, gausius kiekvieną rugsėjį organizuojamo respublikinio renginio – „Vaižgantinių“ dalyvių. Per tą laiką Malaišiuose atsirado ir daugiau doc., dr. Romualdo Šimkūno bei kitų tautodailininkų sukurtų skulptūrų, įvairių meninių akcentų. O doc., dr. Juozui Lapieniui 2011 metais ir doc., dr. Romualdui Šimkūnui 2014 metais buvo įteiktos Vaižganto mažosios premijos „Už nuopelnus Svėdasų kraštui“, įsteigtos Svėdasų seniūnijos ir asociacijos Vaižgantiečių klubas „Pragiedrulyš“.

Vytautas Bagdonas

Mokytojos, poetės Joanos Šileikaitės lemtis

Pabaiga. Pradžia 1(67) laikraščio numeryje

Parūpinau vietą bendrabutyje ir ji pradėjo mokytojauti Noreikiškių (Akademijos) pradžios mokykloje. Lankydavosi Kauno literatų susirinkimuose. Retkarčiais susitikdavome paplepėti. Ruduo, žiema ir pavasaris su savo vargais, darbais ir mažais džiaugsmiais prabėgo... Vasara mano rūpesčiu, buvo suremontuotas kambarys sename name ant pat tvenkinio kranto ir oficialiai paskirtas mokytojai Joanai. Ji, gi išvažiuodama atostogų į Obonis gražiai pasiklojo lovą, susitvarkė baldelius, net gėlių pamerkė į vazelę. Joana laiminga man sako: „Aš pirmą kartą gyvenime turėsiu savo kambarį ir, kai grįšiu iš atostogų, atsigulsiu į savo lovą, ir per atvertą langą grožėsiuosi puikiu vaizdu.“

Ir!!! Po poros savaičių iš Obonių gaunu telegramą! Žuvo Joana, laidotuvės bus tada ir tada...

Su gėlėmis nuvykau į laidotuves. Joana guli karste. Dešiniame smilkinyje didelė mėlynė...

Jos sesuo papasakojo, kad visa jų šeima arkliai kinkytu vežimu nuvažiavo pas gimines į krikštynas. Tie žmonės iš giminių Amerikoje buvo ką tik gavę naują automobilį „Volgą“ ir surengė svečių pavežiojimą juo. Vairuotojas nesuvaldė mašinos ir ant kelio posūkio apsvirtė.

Buvę mašinoje keleiviai, tarp jų du vaikai ir Joana, iškrito, bet nei vienas nesusižeidė, net smarkiau neužsigavo... Vakare, kai susėdo į vežimą važiuoti namo, Joana pajukavo: „Na dabar, reik manyt, neapsiversime“. Staiga iš paskos vežimą prisivijo motociklas ir trenkėsi į jo galą. Motociklininkas nuskriejo į priekį ir savo galva trenkėsi Joanai į smilkinį. Ji, net nespėjus nuvežti į ligoninę, mirė. Pagėręs motociklininkas atsipirko tik dideliu guzu kaktoje. Taigi, posakis, kad „žmogaus likimas – tik žaislas Dievo rankose“ nepaneigiamas.

Joana vis norėdavo suprasti gyvenimo prasmę, suvokti aplink ją vykstančius reiškinius. Tai atsispindi jos eilėraščiuose ir prozinėje kūryboje. Antai:

*Pro šalių dienos srauniai teka,
kaip upė nerami...
Sunku surast mūs žemėj taką
Ir būti žmogumi
Kur žengti niekas neparodė
Tarp kryžkelių klaidžių
Ir kaip surast tarp žodžių žodį
Ir širdį tarp širdžių.*

Vėliau gi ji atsakydama į savo ankstesnes abejones rašė: „Dabar gi man atrodo taip. Nereikia skraidyti padangėmis ir ieškoti žygdarbių. Žmogus turi savo kelią ir privalo juo žengti ramiai, tvirtai. Privalo kantriai nešti savo kryžių, o žygdarbis – visas jo gyvenimas. Aš privalau kiek įmanoma ir kur įmanoma skleisti savo principų šviesą, kiek įmanoma nešti tiesos vėliavą, kiek įmanoma daryti gera visiems, visur ir visada...“

Joanai Dievas davė talentą, plačią sielą, pokario sunki ir žiauri aplinka įtvirtino jos mąstyme ir veikloje pagrindines moralines ir patriotines nuostatas, kurias ji skleidė savo mokiniams ir bendražygiams, bet likimas jai pagailėjo laiko išsiskleisti kaip poetei tautos mastui.

Gimtojo Obonių kaimo kapinaitėse kuklus paminklas žymi jos kapą.

*Buvęs Svėdasų vidurinės mokyklos
IV laidos abiturientas
Gvidas Kazlauskas*

Svėdasų kraštas – pernai Anykščių rajono spaudoje

Laikraštis Anykščių krašto visuomeninei „Anykšta“ paskutiniame 2021 metų numeryje („Anykšta“ 2021-12-30), paskelbė apžvalgą apie tai, ką svarbiausio rašė 2021 metais. Svėdasų kraštas paminėtas taip:

Vardas. Iš Svėdasų kilusio verslininko Algimanto Čaplinsko įkurtos įmonės „Alauša“ pavadinimas *lrt.lt* ir Lietuvos pramoninkų konfederacijos internetiniuose puslapiuose vykusiame balsavime skaitytojų buvo išrinktas gražiausiu lietuviškos įmonės pavadinimu.

Netektis. Kovo 26-ą Anykščių ligoninėje mirė dailininkas, buvęs dailės

mokytojas Alvydas Latėnas. Jo piešti paveikslai eksponuojami Svėdasų bibliotekoje.

Mokslininkas. Gegužės 25-ą rašyta apie pasaulinio lygio mokslininką semiotiką, profesorių Algirdą Julijų Greimą. Profesorius vaikystėje gyveno Kunigiškiuose.

Tuoktuvės. Birželio 15-ą anonsuota, kad Anykščių rajoną savo tuoktuvėms pasirinko žinomi atlikėjai Jeronimas Milius ir Karina Krysko. Tuoktuvės vyko Būtėnuose esančioje „Barono viloje“.

Knyga. Birželio 22 d. Anykščių L. ir

S. Didžiulių viešojoje bibliotekoje pristatyta muziejininko Raimondo Guobio knyga „Anykščių krašto šauliai“.

Premija. Rugsėjo 18-ą Juozo Tumo-Vaižganto gimtuosiuose Malaišiuose filosofui, prozininkui, dramaturgui Arvydui Juozaičiui įteikta 20-oji Vaižganto premija.

Bėgimas. Spalio 9 d. Šimonių girioje, prie Pripado ežero, vyko tradicinis Lietuvos laisvės kariams pagerbti skirtas bėgimas Algimanto apygardos partizanų kovų takais.

„Svėdasų varpo“ inf.

Vyr. redaktorius Stasys Gavenavičius
tel. 8 677 71514

Leidėjas Svėdasų literatų klubas „Sietuva“
kodas 154314137 ISSN 2424-5801

Laikraštis internete: <http://www.svedasai.info/svedasiskiu-draugija--alauzas--/laikrastis--139/lt/>

Redakcinė grupė:

Inga Kilienė tel. 8 687 57137
Liveta Malcevičiūtė, tel. 8 605 00761

Spaustuvė „Morkūnas ir Kė“,
Draugystės g. 17, LT-51229 Kaunas
El. paštas: spaustuve@morkunas.lt
Maketuotojas Rimantas Leitanas